ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ

ਆਤਮ ਜਵਾਲਾ

ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ 'ਆਦਰਸ਼'

ਭੂਮਿਕਾ:-
ਡਾਕਟਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ;
ਡੀ. ਆਈ. ਸੀ; ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. (ਲੰਡਨ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ
ਭਾ: ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਚੌਂਕ ਘੰਟਾਘਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ੧੫ ਫਰਵਰੀ ੧੯੪੪

ਕੀ ? ਕਿਥੇ ?

29527

ਭੂਮਿਕਾ ੧
ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ੩
ਕਾਵਿ-ਪ੍ਰੇਰਨਾ ੫
ਓਹ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲਿਆ ੯
ਅਧੂਰਾ ਗੀਤ ੧੦
ਨਾ ਖੇੜਾ—ਨਾ ਹੁਲਾਸ ੧੧
ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਸਤਾਰ ੧੩
ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ ੧੭
ਸ਼ਾਮ ੧੮
ਇਹੋ ਨੈਣ ਕਾਲੇ ਕਾਲੇ ੨੦
ਸਾਗਰ ਨੂੰ ੨੩
ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ੨੪
ਮਨ ੨੮
ਕਸਰਤ ੨੮
ਇਕ ਝੱਲੀ ਕੁੜੀ ੨੯
ਘੁੱਗੀ ੩੧
ਨੀ ਝਨਾਂ ਦੀਏ ਲਹਿਰੇ ੩੨
ਧੁੱਪ—ਛਾਂ ੩੫
ਇਕ ਪੰਛੀ ੩੬
ਸਮਾਂ ਤੇ ਯਾਦ ੩੯
ਕੀ ਜਾਣਾਂ ? ੪੦

ਗਾ ਨੀ ਸਜਨੀ ਗਾ ੪੨
ਦੀਵੇ ਦਾ ਗੀਤ ੪੩
ਕਲਮ ੪੪
ਦੂਰ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਰਾਹੀ ੪੫
ਸੁਖਮਣੀ ੪੯
ਦੋ ਝੁਕਾਓ ੫੩
ਸੁਪਨਿਆਂ ! ਵੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ੫੪
ਉਮਡ ਆਏ ੫੪
ਨੀਲੇ ਪਾਣੀ ੫੫
ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ੫੬
ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਇਕੱਲੀ ੫੭
ਦੂਰ......ਲੈ ਚਲ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ੫੮
ਕਦੀ ਕਦੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ੫੯
ਇਕ ਵਿਲਕਣੀ ੬੦
ਖ਼ਨਗਾਹੀਂ ਦੀਵੇ ਬਾਲ ਦੀਏ ੬੧
ਅਜੇ ਨਾ ਤੋੜ ੬੬
ਇਕ ਤੁਪਕਾ ਮੈਂ ਤ੍ਰੇਲ ਦਾ ੬੭
ਇਹ ਕਿਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ੬੯
ਹੇ ਅਰੂਪ ੭੦
ਮੈਂ ਕਵੀ ਤੂੰ ਫੁਲ ਜੰਗਲ ਦਾ ੭੧
ਓ ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ੭੩
ਨਾ ਖਿੜੀਂ ਕਲੀਏ ੭੭
ਸ਼ਾਂਤ-ਅਹਿਲ—ਅਡੋਲ ੭੯

ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮਰਨ ਲਗੇ ਨੇ ਇਹ ਵਸੀਅਤ ਕੀਤੀ, "ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ, ਇਕ ਜਿਸਮ ਅਤੇ ਇਕ ਰੂਹ। ਜਿਸਮ ਮੈਂ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਛਡਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਰੂਹ ਅਸਮਾਨ ਲਈ।"

"ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੱਜ ਆਰਟਿਸਟ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋ। ਸ਼ਾਇਰ ਉਸ ਮਿਟੀ ਦੇ ਘੜੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਕ ਦੀ ਖਾਤਰ ਹਾਨ ਲਾਭ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਸਿਰਫ ਮਰ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੀਊਂਦਿਆਂ ਵੀ ਉਡਾਰੀ ਅਸਮਾਨਾਂ ਦੀ ਲਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਕਰਕੇ ਵਲੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਕਵੀ ਵਿਚ ਤੇ ਇਕ ਵਲੀ ਵਿਚ ਬਸ ਥੋੜਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਯਾਦ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਬੁਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਸੀ, "ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਉੱਮਤ ਲੈਣੀ ਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਰੀ?" ਤਦ ਉਸ ਕਿਹਾ, "ਜੀ ਸ਼ਾਇਰੀ।"

"ਇਕ ਵਲੀ ਵਿਚ ਤੇ ਇਕ ਕਵੀ ਵਿਚ ਬਸ ਇਤਨਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਵਲੀ ਕੋਲ ਉੱਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਵੀ ਕੋਲ ਸ਼ਾਇਰੀ। ਸੋ ਤੁਸਾਂ ਵਲੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਮਾਲ ਦੇ ਵਲੀ ਹੋ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।"

ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਜੋ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰੀ ਆਨ ਬਾਨ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਦੇ ਠਾਠ ਵਿਚ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਲਹਿਜ਼ਾ, ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ, ਸਿਰ ਦੇ ਹਿਲਣ ਦੀ ਤਰਜ਼, ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਚਮਕਣਾਂ, ਬਾਹਾਂ ਦਾ ਉਠਣਾ, ਵਾਹਵਾਹ ਦੇ ਨਾਹਰੇ, ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਮਾਨੋ ਐਉਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਦਾ

ਤੂਫਾਨ ਮਚ ਖੜੋਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦੀ ਫ਼ਹਿਰਸਤ ਵਿਚ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਸਨ। ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਾਫੀ ਅੱਛੀ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਭੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਜਿੰਦਰ ਕੌਰ 'ਆਦਰਸ਼' ਸੀ।

ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਫੇਰ 'ਆਦਰਸ਼' ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇਤਫਾਕ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰੀ ਢੰਗ ਦੀ ਤਿੱਲੇ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮਧਮ ਜੇਹੀ ਜਗ ਬੁਝ ਰਹੀ ਜੁਗਨੂੰ ਲੋ ਸੀ, ਜੋ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਮੂਜਬ ਭਖਦੀ ਤੇ ਹਿਸਦੀ ਸੀ। ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਟੁੱਟ ਫੁੱਟ ਵਿਚ, ਛੰਦ ਦੀ ਖਿੰਡ ਫੁੰਡ ਵਿਚ, ਕਾਫ਼ੀਏ ਦੀ ਢਿੱਲ ਮੱਠ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੀ ਇਕ ਬਰੀਕ ਤਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਚਾਰਨ ਦੀ ਚਲੋ ਚਲੀ ਇੱਕੜ ਦੁੱਕੜ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮਸਜ਼ਾ ਪੂਰਕ ਕਵਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੁੰਞ ਦੀ ਘਾਟੀ ਭੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀ ਕੰਦਰਾਂ ਗੂੰਜ ਦਾ ਗੁਣ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ : ਕੀ ਇਹ ਕੁੜੀ ਅੰਦਰੋਂ ਇਤਨੀ ਇਕੱਲੀ ਹੈ ਤੇ ਇਤਨੀ ਖਾਲੀ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਕਿ ਇਕ ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਜਿਸਦਾ ਸੱਖਣਾ ਪਨ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲ ਦਾ ਹੰਘੂਰਾ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ:-

TO READ THE ENTIRE BOOK PLEASE CONTACT US:

whatsapp: +92-3160770117

email: worldcentreforpunjabi@gmail.com

World Centre for Punjabi, Lahore, Pakistan.